

Betreft: Advies rapportage juli 2015 "Verkenning naar de mogelijkheden van een Internationale Bouwtentoonstelling Groningen" van Crimson Architectural Historians (Crimson) en Stadsbouwmeester Groningen De Zwarte Hond (DZH); (opdracht 16)

Voor: Directie NCG

Van : Peter Kuenzli, gedelegeerd opdrachtgever in kwartiermakers fase

Datum: 7 september 2015

Relevante documenten voor beoordeling rapportage:

- Opdracht IBT 10 uit kwartiermakersfase, later opdracht nr.16 (zie overzichten Marjon Galema);
- Offerte Crimson/DZH, 26 april 2015;
- Opdrachtformulering Ministerie EZ aan Criimson/DZH, 15 juni 2015
- Advies over verkenningsopgave van het Programmteam NCG september 2015

Voor dit advies wil ik achtereenvolgens een aantal vragen beantwoorden vanuit het perspectief van de opgaven in het aardbevingsgebied en de opdrachtgever NCG van het programma Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen te weten:

1. Nut en noodzaak van een IBT in het aardbevingsgebied en mogelijk voortschrijdend inzicht daarbij sinds het eerste kwartaal 2015;
2. Heeft opdrachtnemers aan de verleende opdracht voldaan?;
3. Beoordeling van de uitgebrachte adviezen en aanbevelingen over de software, orgware en hardware van een mogelijke IBT;
4. Hoe verder?

Nut en noodzaak

Toen in de kwartiermakers fase de opdracht werd geschreven lag het rapport op tafel van de Stuurgroep NPR. Omvang en kosten/woning van de opgave bij de toen bekende PGA waarden waren dusdanig dat werd verwacht dat in veel gevallen de kosten van versterken zo hoog zouden worden dat de afweging sloop en vervangende nieuwbouw aan de orde zou komen. In dat perspectief is de opdrachtformulering geschreven. Hoewel nog niet officieel zal mogelijk dit perspectief bij de nieuwe NPR wijzigen: lagere PGA waarden, andere gebiedsbegrenzing en minder hoge investeringen. Dit is dan van invloed op de verhouding versterken/sloop en nieuwbouw. Er blijft zeker behoefte aan maximale synergie tussen versterken en verduurzamen met behoud van het Gronings karakter zoals

ook het programmateam schrijft. De opstellers kiezen een ruimere insteek in aansluiting op de ervaringen met andere IBT's en leggen veel minder nadruk op de hardware maar veel meer op de software en de orgware. In hun ogen zal een succesvolle IBT in Groningen zich veel meer moeten richten op thema's als zeggenschap, participatie en autonomie, van de individuele woning tot de collectieve opgaven op de schaal van de regio. De IBT biedt een verbindend en onafhankelijk platform waarin bewoners, ondernemers, wetenschap en overheden uit Groningen maar ook ver daarbuiten elkaar in vrijheid ontmoeten in onderzoek, debat, ontwerp en culturele uitwisseling en zo innovatie en kritisch vermogen in de aanpak van deze complexe opgave aanjagen. Keuze voor een IBT is een keuze voor een luis in de pels van de Overheidsdienst in het besef dat dit nodig is om ons scherp te houden. Daarvan zijn, ook in mijn eigen beroepspraktijk, zeer veel succesvolle voorbeelden: Het Landelijk Ombudsteam Stadsvernieuwing van Jan Schaefer, de manifestatie BEYOND in Leidsche Rijn, de IBT in Hoogvliet, de chroniqueur Roombeek en de cultureel intendant Roombeek, maar ook daarbuiten zoals de IBT Emscher Park. Allen onafhankelijk opererend van de overheden maar wel deels gefinancierd door diezelfde overheden. Nut en noodzaak van zo'n luis in de pels zijn hier alleen nog maar groter omdat de aansturing van de NCG is ondergebracht bij Minister EZ die met de NAM deel uitmaakt van het gasgebouw en onderdeel is van de vertrouwenscrisis bij de inwoners van het gebied.

Is voldaan aan de opdracht?

Inhoudelijk is goed voldaan aan de opdracht van 15 juni 2015 en het aanbod in de offerte van 26 april. Er ligt een uitstekende verkenning van de opgave voor een Groningse IBT, van de relevante andere IBT in binnen- en buitenland en van de mogelijke partners daarbij. Wat ontbreekt is een Plan van Aanpak voor het vervolg al zijn wel de uitgangspunten voor zo'n vervolg duidelijk geschetst door Crimson/DZH. Omdat deze verstrekkend zijn en ook afwijken van traditioneel overheid denken is het goed deze eerst te bespreken alvorens het Plan van Aanpak uit te werken. Daartoe was in de opdrachtverlening voorzien in een presentatie aan de NCG en stafleden NCG. Deze heeft nog niet plaatsgevonden.

Beoordeling van de adviezen en aanbevelingen

De toon van de analyse en adviezen zijn positief kritisch. De aanbeveling om de onafhankelijkheid en eigen zeggenschap centraal te stellen als thema kan in mijn ogen goed bijdragen aan de centrale missie van de NCG van het samen bouwen aan een trots en aardbevingsbestendig Groningen waarin het vertrouwen tussen bewoners, ondernemers en verantwoordelijke instanties is toegenomen en gebouwd kan worden aan een ook van onderop gedragen toekomstperspectief. (zie Integraal Meerjarenperspectief).

Omdat de IBT nadruk legt op ontwerp en cultuur als voornaamste instrumenten wordt ook tegenwicht opgebouwd tegen de huidige sterk technisch gekleurde ingenieursaanpak. Dat is ook nodig om voldoende ruimte te blijven geven aan de culturele identiteit van Groningen en de verdere ontwikkeling daarvan. Deze beide aspecten zijn bij NAM, CVW, Ministerie EZ tot nu toe zwaar onderbelicht gebleven en ook bedreigd zoals uit onder meer onze eigen verkenning (Richard Veenstra c.s.) blijkt.

Trekt een zelfstandige stichting van enkele mensen (bescheiden van schaal, zie pagina 12) de hele gebiedsontwikkeling naar zicht toe? Staat een IBT ver van de bewoners af? Moeten we bang zijn voor "freischwebende Intelligenz"? In mijn ogen zijn deze oordelen niet erg onderbouwd, noch uit de gedane adviezen en aanbevelingen noch uit ervaringen elders. Gezien het centrale thema's als zeggenschap en autonomie zal en Groningse IBT niet anders kunnen (ook te waarborgen in doelen, governance en bemensing van zo'n IBT) dan coalities smeden met de bevolking en daarmee een intensieve interactie aangaan en initiatieven die in de regio leven helpen aanjagen. Daarmee kan zoals de ervaring elders leert de overheid (ook gewoon maar één van de partijen in het complexe publieke en private veld van partijen) haar voordeel doen. De regie op de gebiedsontwikkeling ligt bij de gemeenten dan wel regio's wanneer de NCG hen tenminste gaat helpen dit in te vullen. De NCG heeft veel rollen: programmeren, faciliteren, reguleren tot en met zelf uitvoeren. Enige "freischwebende Intelligenz" om dit proces aan te jagen en innovatief te houden is daarbij nooit weg.

De beschreven hardware lijkt mij kansrijk omdat deze ook de goed de verbinding legt tussen stad en ommelanden en bewoners, ondernemers en bezoekers ook interessante doorkijkjes kan gaan bieden over hoe een aardbevingsbestendig en kansrijk Groningen er in de praktijk komt uit te zien. Wanneer de provincie bezig is met een vergelijkbaar initiatief (van wanneer dateert dit? was mij overigens niet bekend, dus ik heb ook niet de verbinding kunnen leggen hierover met opdrachtnemers), dan zal dit wel goed afgestemd moeten worden met een mogelijk vervolg van deze verkenning.

Hoe verder?

Mijn indruk is dat er maar weinig mensen bij de NCG zijn die een goede voorstelling hebben van de waarde die de organisatie van een IBT kan hebben en ook heeft gehad in ons buurland. Ik vind het advies van het programmateam dan ook erg kort door de bocht en defensief. Het minste zou zijn de opstellers de gelegenheid bieden hun presentatie te geven en in de gelegenheid te stellen daarna het Plan van aanpak voor een vervolg af te ronden zodat dit (met zijn bescheiden omvang en middelen) kan worden meegewogen bij de opstelling van het definitieve meerjarenprogramma van de NCG. Ik vind dat zeker ook omdat de stad Groningen een lange traditie heeft bij het verbinden van onderzoek, ontwerp en debat met ruimtelijke opgaven. Het zou mooi zijn wanneer dit ook in deze opgaven kan worden ingezet voor stad en ommelanden en daarenboven nationaal en internationale kennis en aandacht kan worden gemobiliseerd om de aanpak op een hoog en innovatief niveau te tillen ook waar het gaat om participatie, interactie en autonomie van de bevolking.